

Gálatas

**Pablo cāmacā'ni'lh saludos
xalanī'n nac Galacia tī ixta'a'ka'i'**

1 Quit, Pablo, ictzo'kmā'lh huā'mā' ca'psnap. Quit apóstol. Tī quilihui'līnī't quili'apóstol jā chā'tin chi'xcu'. Nūn chā'tin chi'xcu' quilacsacli palh apóstol na'iclitaxtu. Tī quilihui'līnī't quili'apóstol xla' ū'tza' Jesucristo ē nā quinTāta'ca'n Dios tī mālacastālancuanilh Jesucristo. ²Quit ē ixlipō'ktuca'n tā'timīn tī quintatā'lahui'lāna'lh, quina'n pūla iccāmacā'ni'yāchā'n saludos hui'xina'n xalanī'n nac Galacia tī a'ka'i'yā'tit. ³Cacāsicua'lanātlahuan hui'xina'n quinTāta'ca'n Dios ē Māpa'ksini' Jesucristo. Dios cacāmaxqui'n tze latamat. ⁴Jesucristo tamacamāstā'lh ixa'estu a'cxni' nīlh ixpālacata quincuentaca'n. Ixquincāmakapūtaxtūcū'tunān tzamā' cā'quilhtamacuj tū jā tze. Chuntza' tlhualh Jesucristo ixpālacata chuntza' ixtalacasqui'nīn quinTāta'ca'n Dios. ⁵iCamakapāxūica Dios pō'ktu quilhtamacuj! Amén.

**Jā a'nampala ā'kempātin tamāsu'yun
tū tzē nālī'a'kapūtaxtucan**

⁶Quit iccālī'a'cnīyān hui'xina'n chī palaj tamakatīnī'pā'na'ntit

Dios. Tzamā' ū'tza' tī cāta'sani'n hui'xina'n ixpālacata Cristo quincātlahuani'n a'ktin talakalhu'mān ē nīlh quimpālacataca'n. Chuhua'j hui'xina'n stālani'pā'na'ntit xaxtumtza' tamāsu'yun chī nālī'a'kapūtaxtucan. ⁷Quina'n ca'tziyāuj palh jā ixlicāna' a'nampala ā'kempātin tamāsu'yun chī nālī'a'kapūtaxtucan. A'nan makapitzīn chi'xcu'huī'n tī talakpalicu'tun huā'mā' tamāsu'yun tū ixla' Jesucristo. Chuntza' xla'ca'n cātamāmakchuyīmā'n hui'xina'n. ⁸Palh catīhuālh cāmāsu'yuni'yān ā'kempātin tamāsu'yun chī nālī'a'kapūtaxtucan, xla' Dios camakapātinīnli ū'tza'. Capātini'lh masqui chā'tin ángel xala' nac a'kapūn tī māsu'yu huā'mā' ē masqui chā'tin quina'n. ⁹Iccāhuaninī'ta'ntza' ē chuhua'j na'iccāhuanipalayān: Palh chā'tin cāmāsu'yuni'yān hui'xina'n ā'kempātin tamāsu'yun chī nālī'a'kapūtaxtucan ē jā chuntza' chī xapūla maktīnī'ntit, xla' Dios camakapātinī'lh.

¹⁰Tū iclichihuīna'mā'lh a'ntza' tasu'yu jā iclichihuīna'n xmān ū'tza' tū takexmatcu'tun tachi'xcu'huī't.

Jā chuntza'. Quit ictlahuacu'tun tū xmān ixtalacasqui'nīn Dios. ¿Ē quit xmān tachi'xcuhui't iccāmakapāxūicu'tun? Palh quit cahuālh xmān tachi'xcuhui't iccāmakapāxūicu'tun quit jā Cristo xa'ictikexmatni'lh.

Dios hui'lilh Pablo ixli'apóstol

¹¹Tā'timīn, quit iclacasqui'n naca'tziyā'tit huā'mā'. Xatze tachihuīn tū icmāsu'yu quit, huā'mā' jā ū'tza' ixtalacapāstacni'ca'n tachi'xcuhui't.

¹²Jā quimāca'tzīnīlh chā'tin chi'xcu'. Jā chā'tin chi'xcu' quimāsu'yuni'lh. Tunca Jesucristo ū'tza' quimāca'tzīnīlh.

¹³Hui'xina'n cātahuaninī'ta'ntza' chī quit xa'icilīlatlā'huan xapūla a'cxni' xa'icstālani' ixtamāsu'yunca'n israelitas. Hui'xina'n ca'tziyā'tittza' chī quit xa'iccāputzastālani' tī ixta'a'ka'i'ni' Jesucristo. Quit jā xa'iccālakalhu'man. Quit xa'iclaclahuacu'tun huā'mā' tamāsu'yun tū ixla' Jesucristo.

¹⁴Chī ta'a'ka'i' israelitas quit ā'chulā' xa'iccatzī ē jā ā'makapitzīn quintā'israelitas tī ixtaka'lhī iccā'taca'n hua'chi chī quit.

Quit ā'chulā' xa'iccākexmatni' ixtamāsu'yunca'n quinapapana' israelitas. ¹⁵Dios quilakalhu'manli, ē quilacsacli apóstol na'iclitaxtu a'cxni' jāna'j xa'iclatuncuhui'. Quinta'sani'lh na'ictā'scuja ū'tza'.

¹⁶Chuntza' chī Dios lacasqui'nli xla' chuntza' quimāsu'yuni'lh Jesucristo tī i'Ska'ta' Dios. Ū'tza' tlhualh ixpālacata quit nā chuntza' tzē na'iccāmāsu'yuni' xlaca'n

tī jā israelitas xatze tachihuīn ixla' Jesucristo. A'cxni' Dios quimālakapasni'lh i'Ska'ta', jā icquisqui'ni'lh talacapāstacni' ā'chā'tin chi'xcu'. ¹⁷Jā iccālaka'lh apóstoles nac Jerusalén tī apóstoles ixtahuani'ttza' xapūla. Quit jā chuntza' ictlahualh. Palaj tunca ica'lh nac Arabia ē ā'listān ictaspi'tpālh nac Damasco.

¹⁸Ixli'a'ktu'tun cā'ta iclaka'lh apóstol Pedro nac Jerusalén. A'ntza' ictā'tachokolh xla' xmān cāujquitzisma'j. ¹⁹Jā iclaktzi'lh ā'chā'tin apóstol, xmān Jacobo ixtā'tin Māpa'ksini' Jesús. ²⁰Ixlīcāna' tū ictzo'kmā'lh. Iccāhuanimā'n huā'mā' na i'xlacatin Dios. Jā iccā'a'kskāhuī'mā'n.

²¹Ā'listān ica'lh jā tapa'ksini' nac Siria ē Cilicia. ²²Jāna'j ixquintalakapasa tī ixta'a'ka'i'ni' Cristo xalanī'n nac Judea.

²³Xlaca'n xmān ixtakexmata chī ixuancan: "Ū'tza' tzamā' chi'xcu' tī ixquincāputzastālani'yān xapūla, chuhual' xla' lichihuīna'ntlā'huan tamāsu'yun ixpālacata Cristo tū xapūla ixmālakspūtūcu'tun."

²⁴Xalanī'n nac Judea a'cxni' takexmatli huā'mā', ixtamakapāxui' Dios quimpālacata.

Ā'makapitzīn apóstoles talakatilh chī Pablo ixmāsu'yumā'lh ixtachihuīn Dios

2 Ā'listān ixlilakacāujtā'ti cā'ta ica'mpālh nac Jerusalén ā'maktin huampala ē quintā'a'lh Bernabé. Nā iclē'lh Tito. ²A'ntza' icquīlalh ixpālacata Dios ixquimāca'tzīnīni't ixlacasqui'nca na'ica'n. Ē a'ntza' nac Jerusalén

ictakēstokui xmān quit ē tī xanapuxcu'nu'. Quit iccāhuanilh chī quit xa'iccāmāsu'yuni' tī jā israelitas xatze tachihuīn i'xla' Jesucristo. Chuntza' ictlahualh ixpālacata jā xa'iclacasqui'n chu tlakaj chī xa'icmāsu'yumā'lh ē chī icmāsu'yumā'lh chuhual'j. ³Xlaca'n jā quintatā'lālihuaniilh chī xa'iccāmāsu'yuni'mā'lh jā i'xlasasqui'nca natastālani' ixtahui'latca'n israelitas, xlaca'n tī jā israelitas. Nā Tito tī ixquintā'lahuī'lh, jā huanica palh i'xlasasqui'nca nachu'cucan, chuntza' chī ixtahui'latca'n israelitas, ē masqui Tito jā israelita ixuanī't. ⁴Xla' jā chu'cuca masqui ixtalacasqui'n makapitzīn tī jā ixlicāna' tā'timīn. Xlaca'n ixquincātātā'tanūni'ta'n xmān naquincātakexmatxtuyān. Xmān ixtaca'tzīcu'tun chī jā i'xlasasqui'nca natlahuayāuj chī ixtahui'latca'n israelitas quina'n tī tapa'ksīni'yāuj Cristo Jesús. Xlaca'n ixtalacasqui'n quina'n natlahuayāuj ixtahui'latca'n israelitas. ⁵Quina'n jā icmakxtekui naquincātaskāhuī'yān nūn macsti'nal'j. Quina'n xa'iclacasqui'nāuj hui'xina'n ā'chulā' naca'tzītēlha'yā'tit tū ixlicāna' xatze tachihuīn i'xla' Jesucristo.

⁶Xanapuxcu'nu' tī cālakachi'xcuhui'can, xlaca'n jā quintahuanilh i'xlasasqui'nca na'icclakpalī tū xa'icmāsu'yu. Quit jā quincuenta palh cālakachi'xcuhui'can o jā cālakachi'xcuhui'can. Dios lakapasa quilistacna'ca'n ē jā laktzī'n xmān tū talaktzī'n tachi'xcuhui't. ⁷Xlaca'n jā quintahuanilh na'icclakpalī tū

xa'icmāsu'yu. Xlaca'n taca'tzīlh palh Dios quimacamaxqui'nī't na'iccāmāsu'yuni' xatze tachihuīn tī jā israelitas chuntza' chī Dios ixmacamaxqui'nī't Pedro nacāmāsu'yuni' israelitas xatze tachihuīn. ⁸Chuntza' chī Dios mātli'hui'clhli Pedro ē lihui'līlh i'xli'apóstol chī nacāmāsu'yuni' israelitas ē nā quit quimātli'hui'clhli ē quilihui'līlh quili'apóstol chī na'iccāmāsu'yuni' tī jā israelitas.

⁹Jacobo ē Pedro ē Juan ixcālaktzī'ncan hua'chi xanapuxcu'nu'. A'cxni' xlaca'n taca'tzīlh Dios ixquimacamaxqui'nī't huā'mā' tascujūt, ē quintamakachi'palh quit ē Bernabé. Chuntza' tatlahualh ixpālacata quilipō'ktuca'n xa'icchihuīna'nī'tauj quina'n na'icscujāuj na ixpu'nanca'n tī jā israelitas ē xlaca'n natascuja na ixpu'nanca'n israelitas. ¹⁰Xmān quincātahanin jā na'icpātza'nkāyāuj na'iccāmaktāyayāuj tī lacxcamanī'n. Nā chuntza' quit xa'ictlahuacu'tun.

Pablo tā'lāhuanilh Pedro nac Antioquía

¹¹A'cxni' Pedro milh nac Antioquía quit cālacan ictā'lāhuanilh ixpālacata xla' jā tze chī ixtlahuamā'lh. ¹²Xapūla Pedro ixcātā'huā'yan xlaca'n tī jā israelitas, masqui xlaca'n jā cāchu'cucanī't chuntza' chī ixtahui'latca'n israelitas. Ā'listān a'cxni' tamilh israelitas tī cāmacamilh Jacobo, Pedro tatampūxtulh ē jātza' cātā'huā'yalh.

Xla' ixcājicua'ni' israelitas
ixpālacata xla'ca'n ixtahuan
ixlacasqui'nca nacāchu'cucan
xla'ca'n tī jā israelitas.
13 Ā'makapitzin tā'timīn tī israelitas
ē xla'ca'n tatzuculh tatlahua lacxtim
chī ixtlahua Pedro. Nā xla'ca'n
tatlahualh a'ktu' ixlacanca'n. Nā
Bernabé chu a'ktin cātā'lalh. 14 Tū
ixtatlahuamā'nalh, quit icca'tzilh jā
chuntza' chī huan xatze tachihuīn
tū ixla' Dios. A'cxni' icca'tzilh
huā'mā', quit icuanilh Pedro
na ixlacatīnca'n ixlīpō'ktuca'n:
“Hui'x nā israelita. Ixla'ya' chī tī
jā israelitas ē jā chī israelita. ¿Tū
ixpālacata lacasqui'na' natatlahua
ixtahui'latca'n israelitas xla'ca'n tī jā
israelitas?” Chuntza' icuanilh Pedro.

**Ixlīpō'ktuca'n tī ta'a'ka'ī' Dios chu
lacxtim chī cāmakapūtaxtūcan**

15 Quina'n israelitas
icliīlacatuncuhui'nī'tauj. Quina'n
jā chī ā'makapitzin tachi'xcuhui't
tī taka'lhī ixcuentaca'n.
16 Ca'tziyāuj Dios cāmāpānūni'
ixcuentaca'n xmān xla'ca'n tī
talīpāhuan Jesucristo, ē jā xla'ca'n
tī xmān tamākentaxtūcu'tun
limāpa'ksin tū Dios cāmaxqui'lh
israelitas. Chuntza' quina'n
nā lipāhuanāuj Jesucristo.
Dios quincāmāpānūni'ni'ta'n
quincuentaca'n ixpālacata
lipāhuanāuj Jesucristo ē jā
ixpālacata kexmatni'yāuj huā'mā'
limāpa'ksin. Jā tī chā'tin tī
Dios māmānūni' ixcuenta xmān
ixpālacata mākentaxtūcu'tun
limāpa'ksin.

17 Quina'n iclipāhuanāuj
Jesucristo, ē icca'tziyāuj xmān

chuntza' Dios quincāmāpānūni'yān
quincuentaca'n. Jātza'
iclipāhuanāuj limāpa'ksin tū
Dios cāmaxqui'lh israelitas.
Ū'tza' makapitzin talihuan
quina'n iclaclē'nauj ē nā tahuan
Cristo quincāmātlahuimā'n tū
jā tze. Ū'tza' jā ixlicāna'. Cristo
jā quincāmātlahuīyān tū jā
tze. 18 Palh quit na'icmākēnū
huā'mā' limāpa'ksin ē ā'listān
na'ica'ka'ī'pala tzamā' limāpa'ksin,
chuntza' natasu'yu quit
iclaclē'n. 19 Quit icca'tzilh jāla
icmākentaxtūkō' limāpa'ksin
tū Dios cāmaxqui'lh israelitas.
Ū'tza' jātza' iclipāhuan huā'mā'
limāpa'ksin. Chuhua'j quit
iclatlā'huan chī ixtalacasqui'nin
Dios. 20 Quit hua'chi icnīnī'ttza' ē
hua'chi quintā'xtokohua'ca'canī'ttza'
Cristo. Hua'chi jātza' quit icui'lh
ē xmāntza' Cristo hui'lh na
quiliīstacna'. Quit iclipāhuan i'Ska'ta'
Dios ē chuntza' quit iclihui'lh
chuhua'j. Xla' quimpāxqui'lh ē
linilh quimpālacata. 21 Quit jā
iclakmaka'n ixtalalaku'hmān Dios.
Palh chā'tin mākentaxtūcu'tun
limāpa'ksin ē xmān ū'tza'
ixlimāpānūni'ca cahuālh ixcuenta,
chuntza' chu tlakaj ixnīlh Cristo.

**Xatze lipāhuanca'n Jesucristo
ē jā limāpa'ksin**

3 ¿Chu jā ka'lhī'ya'tit
milīstacna'ca'n
nalīlacapāstacna'nā'tit? ¿Tīchu
cāmāmākchuyin hui'xina'n,
tā'timīn, xalanī'n nac Galacia?
Jātza' kexpa'tni'yā'tit tū ixlicāna'.
Hui'xina'n ixlicāna' icticāhuanin
chī Jesucristo xtokohua'ca'ca

nac cruz. ²Caquilāhuaniuj huā'mā': ¿Chī limaktīni'ntit Espírītu Santo? Jā cātamaxquī'n ixpālacata kexpa'tni'tit huā'mā' limāpa'ksīn tū Dios cāmaxquī'lh israelitas. Cātamaxquī'n Espírītu Santo ixpālacata kexpa'ttit xatze tachihuīn ixla' Jesucristo. ³¿Tū ixpālacata hui'xina'n jā a'cxtuncuhui' ca'tziyā'tit? Hui'xina'n tzucutit listālani'yā'tit na ixtej Dios ixlitli'hui'qui Espírītu Santo. ¿Chī lipuhua'nā'tit jātza' maclacasqui'nā'tit ixlitli'hui'qui Espírītu Santo? ¿Chī lipuhua'nā'tit mina'cstuca'n tē namākentaxtūyā'tit tū lacasqui'n Dios? ⁴Chuhua'j tasu'yu jā tū cālimacuanī'yān tū lipātīni'nī'ta'ntit. Jā chuntza' icpuhuan quit. ⁵Dios cāmaxquī'yān Espírītu Santo ē Dios tlahua lī'a'cnīn na milacatinca'n. ¿Chī ixpālacata tlahua chuntza'? Jā tlahua ixpālacata kexpatni'tit limāpa'ksīn. Tlahua chuntza' ixpālacata hui'xina'n kexpatni'ta'ntit ē a'ka'i'nī'ta'ntit palh ixlicāna' xatze tachihuīn.

⁶Ixtachihuīn Dios huan: “Abraham ixlipāhuan Dios. Ū'tza' Dios lilaktzi'lh tze Abraham.”

⁷Ixlacasquī'nca hui'xina'n naca'tziyā'tit ti ixlicāna' i'xū'nātā'natna' Abraham, ū'tunu'n ti ixlicāna' talipāhuan Dios.

⁸Chuntza' tatzokni' na ixtachihuīn Dios tū Dios natlahua. Tatzokni' chī Dios nacāmāpānūni' ixcuentaca'n xla'ca'n tī natalipāhuan Dios masqui xla'ca'n jā israelitas. Hasta xapūla Dios māca'tzinīlh Abraham chī nacālisicua'lanātlahuacan tachi'xcuhui't. Huanilh:

“Mimpālacata hui'x ixlipō'ktuca'n tachi'xcuhui't xalanī'n nac cā'quilhtamacuj nacāsicua'lanātlahuacan.” ⁹Ū'tza' cālisicua'lanātlahuacan xla'ca'n tī talipāhuan Dios chuntza' chī Abraham. Xla' ixlipāhuan Dios ē sicua'lanātlahuaca.

¹⁰Ā'makapitzīn tamākentaxtūcu'tun limāpa'ksīn ixpālacata tapuhuan chuntza' Dios nacāmāpānūni' ixcuentaca'n. Xla'ca'n nacāmākapātīnīncan. Chuntza' tatzokni' na ixtachihuīn Dios: “Ixlipō'ktuca'n tī jā tamākentaxtū pō'ktu quilhtamacuj ixlipō'ktu tū hui'lh nac ca'psnap jā tatzokni' limāpa'ksīn, xla'ca'n nacāmākapātīnīncan.”

¹¹Chuntza' likexmatcan Dios jā catimāpānūni'lh ixcuenta jā tī chā'tin ti xmān mākentaxtūcu'tun limāpa'ksīn. Tatzokni' na ixtachihuīn Dios: “Ixlipō'ktuca'n tī Dios cāmāpānūni' ixcuentaca'n ixpālacata chī talipāhuan Dios, xla'ca'n pō'ktu quilhtamacuj nataka'lhī xasāsti' ixlatamatca'n.”

¹²Huā'mā' limāpa'ksīn tū Dios cāmaxquī'lh israelitas, makapitzīn tamākentaxtūcu'tun. Tī talipāhuan limāpa'ksīn, xla'ca'n jā talipāhuan Cristo. Tī talipāhuancu'tun huā'mā' limāpa'ksīn, palh taka'lhīcu'tun ixlatamatca'n tū jā catilakspu'tli, ixlacasquī'nca natamākentaxtū ixlipō'ktu huā'mā' limāpa'ksīn.

¹³Dios nacāmākapātīnīn ixlipō'ktuca'n tī jā natamākentaxtū ixlipō'ktu tū huan nac limāpa'ksīn. Quina'n ixlaclē'nāuj ixpālacata quina'n jā mākentaxtūyāuj limāpa'ksīn.

Cristo quincāmakapūtāxtūn huā'mā' tapātīn ixpālacata xla' xokokō'lh tū quina'n ixlaclē'nāuj. Chuntza' tatzō'kni' na ixtachihuīn Dios: “Ixlipō'ktuca'n tī cāxtokohua'ca'cani't nac cruz a'ntza' taxokoni'mā'nalh Dios.” ¹⁴Cristo xokokō'lh nac cruz. Chuntza' nā xlaca'n tī jā israelitas nā xlaca'n tzē nacāsica'lanātlahuacan chu chuntza' chī Dios sicua'lanātlahualh Abraham chuntza' chī Dios ixuanini't Abraham xapūla. Nā chuntza' Cristo tlhualh huā'mā' ē chuntza' quilipō'ktuca'n, ixpālacata lipāhuanāuj xla', tzē namaktini'nāuj Espiritu Santo chuntza' chī Dios huanli namāstā'.

**Līmāpa'ksīn jāla lactlahua
talacāxtlahuan tū Dios
hui'līlh xapūla**

¹⁵Tā'timīn, na'iccāhuaniyān tū hua'chi litalaclhsaja. A'cxni' quina'n tlahuayāuj a'ktin contrato o a'ktin talacāxtlahuan ē firmarliyāuj, chuntza' jā tī chā'tin catilactlahualh ē jā tī chā'tin tzē natzō'kpala ā'a'ktin tachihuīn. ¹⁶Nā chuntza' huā'mā' talacāxtlahuan tū tlhualh Dios a'cxni' huanilh Abraham nasica'lanātlahua xla' ē chā'tin i'xū'nātā'nat. Ixtachihuīn Dios jā huan: “i'xū'nātā'natna'.” Tū huan: “chā'tin i'xū'nātā'nat.” Ū'tza' huanicu'tun Cristo. ¹⁷Tū iccāhuaniyān ū'tza' huā'mā': Dios huanilh Abraham ixlipō'ktuca'n tī natalipāhuan Dios, xlaca'n nata'a'kapūtāxtu. Ū'tza' hua'chi talacāxtlahuan tū Dios tā'tlahualh Abraham. Ixli'a'ktā'ti' ciento ā'puxamacāuj cā'ta Dios maxqui'lh

līmāpa'ksīn Moisés. Chuntza' līmāpa'ksīn jāla catilactlahualh talacāxtlahuan tū Dios tā'tlahualh Abraham. ¹⁸Palh Dios ixquincāsica'lanātlahuan xmān ixpālacata kexmatni'yāuj huā'mā' līmāpa'ksīn tū maxqui'ca ā'listān, chuntza' ixlaclalh talacāxtlahuan tū Dios tā'tlahualh Abraham. Dios sicua'lanātlahuani't Abraham xmān ixpālacata Abraham ixlipāhuan Dios.

¹⁹¿Tū litalacasqui'n līmāpa'ksīn tū maxqui'ca Moisés? Ā'listān hui'līca huā'mā' līmāpa'ksīn ē ū'tza' līca'tziyāuj quina'n lē'nāuj cuenta. Huā'mā' līmāpa'ksīn ixmaclacasqui'ncan xmān hasta a'cxni' milh Jesucristo tī i'xū'nātā'nat Abraham. Tzamā' i'xū'nātā'nat Abraham, ū'tza' tī Dios ixlichihuīna'ni't xapūla a'cxni' tā'tlahualh talacāxtlahuan Abraham. Ángeles cāmāpa'ksīca natamastā' līmāpa'ksīn. Ē maxqui'ca Moisés. Moisés cāmaxqui'lh tachi'xcuhui't israelitas. ²⁰Dios jā ixmaclacasqui'n tī namaktāya a'cxni' tā'cāxtlahualh Abraham a'ktin talacāxtlahuan. Ū'tza' cāxtlahualh.

**Līmāpa'ksīn jāla cāmaxqui' xasāsti'
ixlatamatca'n tachi'xcuhui't**

²¹Quit jā icchihuīna'mā'lh palh līmāpa'ksīn tā'lālihuani tū Dios mālacnū ixpālacata talacāxtlahuan. Palh ixmāstā'ca cahuālh a'ktin līmāpa'ksīn tū tzē ixmāstā'lh xasāsti' quilatamatca'n, chuntza' tzē ixquincāmāpānūni'n quincuentaca'n xmān ixpālacata huā'mā' līmāpa'ksīn. ²²Ixtachihuīn

Dios huan ixlipō'ktuca'n tachi'xcuhui't talē'n cuenta. Ixpālacata huā'mā' limāpa'ksin, tasu'yu palh ixlipō'ktuca'n talē'n cuenta ē ixlipō'ktuca'n hua'chi tachi'ni'n tī jāla talaxtaxtu. Chuntza' tī talipāhuan Jesucristo, xmān xlaca'n nata'a'kapūtaxtu.

²³A'cxni' jānal'j ixā'min Jesucristo, quina'n hua'chi tachi'ni'n ixuani'tauj ixpālacata quina'n jāla mākentaxtūyāuj tū huan limāpa'ksin. Hua'chi tachi'ni'n ixuani'tauj ē jāla ixlaxtaxtuyāuj hasta a'cxni' quincāmāca'tzinin chī na'a'ka'i'yāuj Jesucristo tī tzē makapūtaxtūnu'n. ²⁴Huā'mā' limāpa'ksin xla' hua'chi chā'tin tī pūla. Ixquincāmāsu'yuni'yān ixtej Dios hasta a'cxni' milh Jesucristo ē ca'tziuj chī nalipāhuanāuj xla' ē chuntza' tzē naquincāmāpānūni'yān quincuentaca'n. ²⁵Chuhua'j chilhtza' quilhtamacuj ē lipāhuanāuj Cristo. Chuhua'j jātza' maclacasqui'nāuj limāpa'ksin.

²⁶Hui'xina'n a'ka'i'ni'ta'ntit Jesucristo makapūtaxtūnu'n ē ū'tza' ixlacstīn Dios lihua'ntit. ²⁷Milipō'ktuca'n hui'xina'n tī a'kpaxni'ta'ntit ū'tza' litasu'yu palh a'ka'i'ni'ni'ta'ntit Cristo ē chu chā'tin litaxtutit chī Cristo. ²⁸Palh hui'xina'n tā'talacxtimī'tit Cristo, chuntza' milipō'ktuca'n hui'xina'n xmān chu chā'tin litaxtutit. Kēxtimtza' talalh israelitas ē tī jā israelitas; kēxtimtza' tī hua'chi xatastā'maka ē tī jā xatastā'maka; kēxtimtza' talalh chi'xcuhui'n ē puncan. ²⁹Palh hui'xina'n tapa'ksini'yā'tit Cristo, hui'xina'n hua'chi i'xū'nātā'natna' Abraham.

Chuntza' nā namaktīni'nā'tit tū Dios mālacnūni'ni't Abraham.

4 Chuhua'j na'iccāhuaniyān tū hua'chi litalaclhsaja. Chā'tin ka'hua'cha a'cxni' jānal'j maktīni'n ixherencia, xla' jālanal'j māpa'ksini'n. Chuntza' xla' hua'chicus chā'tin tasācua', masqui ū'tza' ixtēcu' nahuan. ²A'cxni' macsti'nal'jcus tzamā' ka'hua'cha, ā'makapitzin tamaktaka'lha, ē cāmacamaxqui'can ixlipō'ktu tū ixtā' nahuan hasta a'cxni' huā'mā' quilhtamacuj tū lilhcāna'ni't ixtāta'. ³Nā chuntza' quina'n. Xapūla quina'n jānal'j tzej ixca'tziyāuj tū ixtā' Dios; hua'chi lacstīn ixuani'tauj. Xapūla kexmatni'uj ixtahui'latca'n ē ixtamāsu'yunca'n tachi'xcuhui't. ⁴A'cxni' chilh tzamā' quilhtamacuj tū ixlilacsacni't Dios macamilh i'Ska'ta'. Xla' mālacatuncuhui'nilh chā'tin puscāt. Ē i'Ska'ta' Dios i'stālani' ixtahui'latca'n israelitas. ⁵Chuntza' xla' milh naquincāmākapūtaxtūyān ixpālacata ixui'lāna'uj ixtampin nac limāpa'ksin. Ū'tza' limilh i'Ska'ta' Dios ē chuntza' quina'n tzē ixlacstīn Dios nahuanāuj. ⁶Dios macamilh Espiritu Santo na quilistacna'ca'n. Chuntza' tzē nahuaniyāuj Dios: “iQuinTāta'ca'ni'!” Ē chuntza' litasu'yu quina'n ixlacstīn Dios. ⁷Chuhua'j quina'n jātza' hua'chi tasācua'. Quina'n ixlacstīn Dios. Chuhua'j quina'n ixlacstīn Dios ē naquincāmāxqui'yān quiherenciaca'n ixpālacata Cristo.

**Pablo cāli'a'katuyunli
tī ixta'a'ka'i'ni't**

⁸Xapūla a'cxni' jānal'j ixlakapasā'tit Dios, hui'xina'n

ixui'lā'na'ntit na ixlīmāpa'ksīn tī jā diosnu'. ⁹Chuhua'j hui'xina'n lakapasā'tittza' Dios, ē Dios nā cālakapasāntza'. Hui'xina'n lakapasā'tit Dios, ē ichī lītlahua'cu'tumpala'yā'tit mintahui'latca'n? Mintahui'latca'n jāla caticāmaktāyan ē jā tū ixlīmacua. ¿Ē chī nalistālani'palayā'tit? ¹⁰Hui'xina'n maclacapini'yā'tit makapitzīn quilhtamacuj ē mālhcuyu' ē cā'ta. Ē nā tlahua'yā'tit ā'makapitzīn cā'tani'. ¹¹Quit icjicua'n palhāsā' chu tlakaj icscujli na mimpu'nanca'n.

¹²Tā'timīn, iccāsqui'ni'yān calītaxtutit chuntza' chī quit. Masqui quit chā'tin israelita, jātza' icstālani' ixtahui'latca'n israelitas. Hui'xina'n tī jā israelitas jā ixlacasqui'nca nalītzucuyā'tit tlahua'yā'tit ixtahui'latca'n israelitas. Hui'xina'n jā tū quilātlahuani'nī'tauj tū jā tze. ¹³Hui'xina'n ca'tziyā'tit xa'iclīta'jatatlāmā'lh ē ū'tza' iccālīmāsu'yuni'n xapūla xatze tachihuīn ixtla' Jesucristo. ¹⁴Hui'xina'n jā quilālakmaka'uj ē masqui jā līlaktzi'ncu'tu xa'icuanī't ixpālacata xa'icta'jatatla. Quilālimaktini'uj hua'chi chā'tin ángel tī Dios macamilh ē hua'chi chī Jesucristo. ¹⁵¿Ē jā lacapāstacā'tit hui'xina'n chī ixpāxuhua'yā'tit a'cxni' xa'iccātā'hui'lachā'n? ¿Chī cā'a'kspulani'ta'n hui'xina'n? Quit icuan palh tze cahuālh hui'xina'n ixmāxtutit milakastapunca'n ē ixquilāmāxqui'uj. ¹⁶Chuhua'j hui'xina'n quilālaktzī'nāuj hua'chi

mintā'lāquiclhaktzi'ca'n ixpālacata quit iccāhuanian tū ixlicāna'. ¿Tū ixpālacata quilālaktzī'nāuj chuntza'?

¹⁷Tzamā' chi'xcuhui'n tī cātlahuacu'tunān ixamigoca'n, tasu'yu palh xlaça'n cātamaktāyacu'tunān. Jā ixlicāna'. Xlaça'n xmān cātamāxtumlicu'tunān. Chuntza' hui'xina'n xmān ū'tunu'n nacālakachi'xcuhui'yā'tit. ¹⁸Tze palh ā'makapitzīn cātlahuacu'tunān ixamigoca'n hui'xina'n a'cxni' iccātā'hui'lan ē a'cxni' jā icui'lacha'. Xmān ixlicāna' cacātamaktāyan. ¹⁹Quilacstīn, cā'tziyāuj chī chā'tin puscāt pātini'n a'cxni' tahu'i'la i'ska'ta'. Nā chuntza' icpātini'mā'lh hasta jā natasu'yu hui'xina'n nalatahui'layā'tit chī tī takexmatni' Cristo. ²⁰Tze cahuālh palh xa'iccātā'tahui'lacha'n hui'xina'n, ē xtum xa'iccātā'chihuīna'n. Quit iccālītamakchuyimā'n hui'xina'n.

Pablo lichihuīna'nli Agar ē Sara

²¹Hui'xina'n

mākentaxtūcu'tunā'tit limāpa'ksīn tū Dios maxqui'lh Moisés. Chuhua'j caquilāhuanuuj huā'mā': ¿Chī jā likexmatā'tit tū huan ixtachihuīn Dios jā tatzo'kni' limāpa'ksīn?

²²Ixtachihuīn Dios huan Abraham ixcāka'lhī chā'tu' ixcamana'. Chā'tin ka'hua'cha Agar ixuanican ixtzi'. Tzamā' puscāt xatastā'maka ixuani't. Ā'chā'tin ka'hua'cha huampala jā xatastā'maka ixtzi' ixuani't. ²³I'ska'ta' Agar lacatuncuhui'lh chu hua'chi chī talacatuncuhui' ā'makapitzīn lacstīn. Jā chuntza' ā'chā'tin.

A'cxni' lacatuncuhui'lh i'ska'ta' huā'mā' puscāt tī jā xatastā'maka ixuani't, chuntza' Dios limākentaxtūlh tū ixuani't. Ū'tza' tū Dios ixmālacnūni't. ²⁴Huā'mā' hua'chi a'ktin lilaktzi'ntēn. Huā'mā' chā'tu' puscan xlaca'n hua'chi a'ktu' talacāxtlahuan ixtahuani't. Huā'mā' xatastā'maka tī ixtacuhuini' Agar, xla' ū'tza' hua'chi a'ktin talacāxtlahuan tū cāxtlahuaca nac sipej tū huanican Sinaí. A'ntza' nac Sinaí maxqui'ca Moisés huā'mā' limāpa'ksin. Tī talipāhuan limāpa'ksin, xlaca'n hua'chi ixlacstīn Agar, ixpālacata xlaca'n jā ixa'cstuca'n tatapa'ksī. ²⁵Agar lītaxtu Sinaí tū hui'lh nac Arabia. Nā Agar hua'chi Jerusalén. Xlaca'n tī tatapa'ksī nac Jerusalén, nā xlaca'n talipāhuan limāpa'ksin. Nā xlaca'n jā ixtalaktaxtuni't. ²⁶Jā chuntza' tzamā' Jerusalén xala' nac a'kapūn. Quina'n tapa'ksi'yāuj nac tzamā' Jerusalén. Ē quina'n lilaktaxtuni'tauj. ²⁷Ixtachihuīn Dios huan:

Capāxuhualh huā'mā' puscāt tī jāna'j ka'lhī i'ska'ta'.

Calīta'salh cā'tapāxuhuān tī jāna'j mālacatuncuhui'nī chā'tin ska'ta'.

Capāxuhualh ixpālacata xla'.

Masqui makxtekca, ā'chulā' nacāka'lhī ixlacstīn ē jā ū'tza' tī ka'lhī ixkōlu'.

²⁸Dios mākentaxtūlh tū ixuani't. Ū'tza' lilacatuncuhui'lh Isaac. Nā quina'n, tā'timīn, lītaxtūj ixlacstīn Dios, ixpālacata Dios mākentaxtūlh tū huanli. ²⁹Tzamā' quilhtamacuj, ka'hua'cha tī lacatuncuhui'lh chuntza' chī ā'makapitzīn, xla'

ixlakapala ska'ta' tī lacatuncuhui'lh ixpālacata Espīritu Santo. Chuntza' a'kspulamā'lh chuhua'j. Quincātalakapalayān quina'n tī lika'lhīyāuj xasāsti' quilatamatca'n ixlīmāpa'ksin Espīritu Santo. ³⁰Ca'tziyāuj tū huan ixtachihuīn Dios: “Catlakama'capi tzamā' puscāt tī xatastā'maka ē nā ixka'hua'cha. Ixka'hua'cha xatastā'maka jāla catitā'tapitzilh herencia tī jā xatastā'maka. Xmān ixka'hua'cha huā'mā' puscāt tī jā xatastā'maka, ū'tza' namaktīni'n herencia.” ³¹Chuntza' tā'timīn, quina'n jā hua'chi ixlacstīn huā'mā' puscāt xatastā'maka. Quina'n hua'chi ixlacstīn puscāt tī jā xatastā'maka.

Tī talipāhuan Cristo jātza' talipāhuan limāpa'ksin

5 Chuhua'j quina'n xalactaxtuni'n ixpālacata tū tlhualh Cristo. Chuntza' jā catixlajuana'ntit. Jātza' xatastā'maka tilapala'yā'tit.

²Cuenta catlahua'tit tū iccāhuanīyān quit, Pablo. Palh hui'xina'n natamakxtekā'tit nacātachu'cuyān ē ū'tza' nalipāhuanā'tit, chuntza' hua'chi jā tū limacuan tū tlhualh Cristo. ³Iccāhuanīpalayān: Catīxcuhuālh tī lacasqui'n nachu'cucan, xla' ū'tza' līcuesa namākentaxtūkō' ixlīpō'ktu tū huan ixlīmāpa'ksin Dios. ⁴Makapitzīn chī hui'xina'n tlhucu'tunā'tit tū huan huā'mā' limāpa'ksin, ixpālacata puhua'nā'tit chuntza' nacāmāpānūni'yān mincuentaca'n. Palh chuntza' tlhuya'yā'tit, taxtumlini'nī'ta'ntit Cristo ē makxtekni'ta'ntit

ixtalakalhu'mān Dios. ⁵Espíritu Santo quincāmāca'tzinīn chī Dios quincāmāpānūni'ni'ta'n quincuentaca'n, ixpālacata lipāhuanāuj Jesucristo. ⁶Palh tapa'ksini'yāuj Jesucristo, jā tū limacuan palh naquincātachu'cuyān o palh jā naquincātachu'cuyān. Tū ixlacasqui'nca nalipāhuanāuj Jesucristo. Ē ū'tza' nalālīpāxqui'yāuj.

⁷Hui'xina'n tzej ixtlā'hua'mpā'na'ntit na ixtej Dios. Iccāli'a'cniyān hui'xina'n chī tamakxtektit cātamāmakchuyīn. Jātza' tzej kexpa'tni'yā'tit xatze tachihuīn tū ixlicāna'. ⁸Huā'mā' tū xlaca'n cātamāsu'yuni'n, jā ixla' Dios. Dios ū'tza' tī cālacsacni'ta'n. ⁹Xlaca'n tī cātamāmakchuyimā'n, xlaca'n hua'chi levadura. Ca'tziyāuj macsti'nal'j levadura māxcu'tūkō' ixlīpō'ktu tasquit. ¹⁰Quina'n lacxtim a'ka'i'yāuj Māpa'ksīni' Jesucristo. Ū'tza' quit iclīca'tzi hui'xina'n ā'chulā' nalacapāstacā'tit chuntza' chī iclacapāstaca quit. Tī cātamāmakchuyimā'n, xlaca'n nataxokoni' Dios, ē catīxcuxtihuālh.

¹¹Quit, tā'timīn, palh cahuālh xa'iccāmāsu'yuni'n ixlacasqui'nca nachu'cucan, chuntza' jā ixquimputzastālani'ca. Xlaca'n tasīzi' ixpālacata quit icmāsu'yu xmān Cristo nīlh nac cruz ē chuntza' xokolh quincuentaca'n. ¹²Tī cātamāmakchuyitlā'huanān hui'xina'n ixpālacata lāchu'cucan, quit iclacasqui'n xlaca'n cacātatapānūni'kō'n.

¹³Dios cālacsacni' hui'xina'n, tā'timīn, ē chuntza' lilactaxtutit hui'xina'n. Masqui xalactaxtunī'n

hui'xina'n, jā tze palh natlahua'yā'tit tū jā tze mintalacapāstacni'ca'n. Xatze calāpāxqui'tit ē chuntza' tze nalāmaktāya'yā'tit. ¹⁴A'nan a'ktin limāpa'ksīn tū huan: “Nacāpāxqui'ya' ā'makapitzīn chuntza' chī pāxqui'ca'na' mina'cstu.” Tī takexmatni' huā'mā' limāpa'ksīn, chuntza' tamākentaxtū ixlīpō'ktu tū tatzō'kni' nac limāpa'ksīn. ¹⁵Palh hui'xina'n lālacatāqui'yā'tit ē lālīsta'lani'yā'tit, cuenta catlahua'tit jā nalāmālakspūtūyā'tit hui'xina'n.

Espíritu Santo quincāmāsu'yuni'yān chī nalatā'kchokoyāuj

¹⁶Tū iccāhuanimā'n ū'tza' huā'mā': Ē calatā'kchokotit chuntza' chī Espiritu Santo cāmāsu'yuni'yān. Chuntza' jātza' catitlahua'tit mintalacapāstacni'ca'n tū jā tze. ¹⁷Tū jā tze quintalacapāstacni'ca'n ū'tza' ixtā'lāquiclhaktzi' Espiritu Santo. Ē Espiritu Santo nā ixtā'lāquiclhaktzi' tū jā tze. Chī a'ktu' tā'lāquiclhaktzi'n. Ē ū'tza' jāla litlahua'yā'tit tū lacasqui'nā'tit. ¹⁸Palh hui'xina'n nakexpa'tni'yā'tit Espiritu Santo, jātza' caticāmāpa'ksīn tū xapūla limāpa'ksīn.

¹⁹Ca'tziyāuj chī jā tze tū tatlahua tachi'xcuhui'ti jā takexmatni' Dios. Xlaca'n taputza ixtā'lāpāxqui'nca'n. Pō'ktu jā tze ixtalacapāstacni'ca'n. Xlaca'n jā a'cxtuncuhui' taca'tzi.

²⁰Xlaca'n talaktaquilhpūta ídolos ē taxantilhlīni'n. Xlaca'n talāquiclhaktzi'n ē talālīsīzi'ni' ē talālaka'tzani'. Palaj tunca tasīzi'. Xmān ixa'cstuca'n cālīpāhuanan.

Ē ixa'cstuca'n talāmāxtumli.

²¹Xalilactampi'llhin. Tamaknīni'n, ē taka'chī, ē talilakastāna'n tū jā tze. Ā'chulā' catūhuālh tatlahuapala. Chī xa'iccāhuaniyān xapūla, chuntza' iccāhuanipalayān: tī chuntza' tatlahua jāla catitatanūlh jā Dios māpa'ksini'n.

²²Jā chuntza' ixlilatca'n tī takexmatni' Espiritu Santo. Espiritu Santo cāmaktāya. Chuntza' xlaca'n tapāxqui' ā'makapitzīn ē taka'lhī tapāxuhuān. Ca'cs tahui'lāna'lh. Talipāti ā'makapitzīn. Tze taca'tzī. Jā lactampi'llhīni'n. Tamākentaxtū tū tahuan. ²³Xlaca'n jā ka'tla' tamakca'tzī. Tzē a'cstu tatapa'ksi. Jā tū a'ktin limāpa'ksīn tū nahuan jā catitlahuaca chuntza'. ²⁴Tī tatapa'ksini' Cristo, xlaca'n jātza' tatamakxteka nacāmāpa'ksi ixtalacapāstacni'ca'n tū jā xatze. Hua'chi tamaknīlh ixtalacapāstacni'ca'n tū jā tze, chuntza' chī xtokohua'ca'can chā'tin nac cruz. ²⁵Espiritu Santo quincāmāxqui'n xasāsti' quilatamatca'n. Ū'tza' ixlacasqui'nca nakexmatni'yāuj ē nalatā'kchokoyāuj chuntza' chī quincāmāsu'yuni'yān Espiritu Santo.

²⁶Jā ka'tla' catimakca'tziuj ē jā caticātā'lāhuaniuj ē jā cacālakca'tzanāni'uj ā'makapitzīn.

Ixlacasqui'nca nalāmaktāya'yā'tit

6 Tā'timīn, palh chā'tin laktzī'ncan tlahuamā'lh catūhuālh tū jā tze, hui'xina'n tī latlā'hua'nā'tit chuntza' chī Dios lacasqui'n, camaktāya'tit ē chuntza' nacāxla. Jā ka'tla' tilimakca'tziyā'tit a'cxni' namaktāya'yā'tit.

Cacuentatlahua'tit hui'xina'n jā titamakahuasā'tit nā hui'xina'n.

²Calāmaktāya'tit natāyani'yā'tit. Chuntza' namākentaxtūyā'tit tū ixlīmāpa'ksīn Cristo.

³Palh chā'tin lacpuhuan xla' ā'chulā' xatze ē jā ā'makapitzīn ē palh jā ixlicāna', xla' ixlīmān ta'a'kskāhuī'mā'lh. ⁴Chā'tunu' nalacapāstaca palh tzej latlā'huan o jā tzej. Palh ū'tza' u'cxca'tzī tzej latlā'huan, xla' lipāxuhua natahuī'la. Jā ixlacasqui'nca cuenta natlahua palh xla' ā'chulā' xatze o palh ā'chā'tin ā'chulā' xatze. ⁵Chā'tunu' natalē'n ixtacu'ca'ca'n. Natakelhtini'n ixpālacata chī talilatlā'huan.

⁶Tī cāmāsu'yuni'can ixtachihuīn Dios, xlaca'n natamaxqui' macsti'nalj tī tamāsu'yu ixtachihuīn Dios.

⁷Hui'xina'n jā cata'a'kskāhuī'tit mina'cstuca'n. Dios, jā tī chā'tin catiskāhuī'lh. Tū Dios nahuan, ū'tza' nala. Ca'tziyāuj tū nacha'n chā'tin chi'xcu', ū'tza' namakala.

⁸Palh chā'tin tlahuatlā'huan tū jā tze ixtalacapāstacni', xla' ū'tza' namakala linīn. Palh chā'tin tlahua ixtalacasqui'nīn Espiritu Santo, xla' naka'lhī xasāsti' ixlamat tū jā catilakspulī. ⁹Jā catlakua'ni'uj tlahuayāuj tū xatze. Palh quina'n jā namakxtekāuj natlahuayāuj tū xatze, tzej namakalayāuj a'cxni' namin tzamā' quilhtamacuj tū lilacsaccani't. ¹⁰Ū'tza' nacālitlahuani'yāuj ixlipō'ktuca'n tachi'xcuhui't tū tze, pō'ktu quilhtamacuj a'cxni' tzē tlahuayāuj. Ā'chulā' nacātlahuani'yāuj tū tze tā'timīn tī ta'a'ka'i'ni' Dios.

Pablo māstā'lh talacapāstacni'

¹¹Calaktzi'ntit chī ixlilaka'tla' letras iccātzō'knuni'mā'n. Māni' quimacan iclitzo'kmā'lh. ¹²Xlaca'n tī tzej tatasu'yucu'tun na ixlacatīnca'n tachi'xcuhui't, ē ū'tunu'n tī licuesa tahuan nacātachu'cuyān. Chuntza' tatlhua ixpālacata jā talacasqui'n nacāputzastālani'can. Jā tapātīni'ncu'tun chī tapātīni'n tī ta'a'ka'i' palh xmān Cristo tzē makapūtaxtūnu'n, ixpālacata xla' nīlh nac cruz. ¹³Ū'tunu'n tī cāchu'cucanī't, xla'cā'n jā tamākentaxtūkō' ixlipō'ktu limāpa'ksīn tū Dios maxqui'lh Moisés. Xlaca'n talacasqui'n hui'xina'n cacātachu'cun. Chuntza' xla'cā'n tzē ka'tla' natalimakca'tzi mimpālacataca'n hui'xina'n cātachu'cuni'ta'n. ¹⁴Quit jā ka'tla' iclīmakca'tzīcu'tun nūn tū;

xmān icmāsu'yucu'tun chī līnīlh quiMāpa'ksīni'ca'n Jesucristo nac cruz. Ictapa'ksīni' Cristo; quit jātza' quimāpa'ksi tū xala' nac cā'quilhtamacuj. Huā'mā' cā'quilhtamacuj jātza' quincuenta. ¹⁵Tapa'ksīni'yāuj Cristo Jesús, chuntza' lacxtim palh chu'cucan o palh jā chu'cucan. Tū ixlacasqui'nca ū'tza' huā'mā': Naka'lhīyāuj xasāsti' quilatamatca'n. ¹⁶Chuhua'j ixlipō'ktuca'n tī talatlā'huan chuntza' chī tzamā' talacapāstacni', ē nā ixlipō'ktuca'n ixtachi'xcuhui't Dios, cacālakalhu'manli Dios, ē cacāmakapāxuīlh na ixlīstacna'ca'n. ¹⁷Chuhua'j jātza' chā'tin caquimāmakchuyīlh. A'ntza' jā ictakāhuī'nī't ū'tza' lītasu'yu quit ictapa'ksīni' Māpa'ksīni' Jesús. ¹⁸Tā'timīn, milipō'ktuca'n hui'xina'n cacāsicua'lanātlahuakō'n quiMāpa'ksīni'ca'n Jesucristo. Amén.